

PETRÁŠ, René - PETRŮV, Helena - SCHEU, Harald Christian et al.:
Menšiny a právo v České republice. Praha : Auditorium, 2009. ISBN
978-80-87284-00-1. 507 strán.

Marek Danko, danko@saske.sk

Kolektívna monografia o právnom postavení národnostných menšín v Českej republike (ČR) predstavuje ďalšiu hodnotnú publikáciu o problematike, ktorá je aktuálna zrejme v každom existujúcom štáte. Z jej obsahu vyplýva, že stále ide o veľmi citlivú a otvorenú otázku. Kniha bola vydaná v rámci grantového projektu „Právni postavení národnostních menšin v minulosti a současnosti“ a na jej prípravu sa podieľali viacerí českí, slovenskí a zahraniční autori. Editori ju rozdelili do ôsmich kapitol, samostatnú časť tvoria konferenčné príspevky.

Prvá kapitola je úvodom do problematiky súvisiacej s definíciou národnostnej menšiny (ďalej menšiny). Jej obsahom je vymedzenie uvedeného pojmu nielen v súčasnom ponímaní práva, ale i jeho chápanie na území Čiech v minulosti. Rovnako prihliada aj k upresneniu termínu v medzinárodnom práve. Ako sa dá predpokladať, náplňou **druhej kapitoly** je história právneho postavenia menšín v českých krajinách. Podstatnú časť vypracoval JUDr. René Petráš, pôsobiaci v Ústave právnych dejín Právnickej fakulty Karlovej univerzity, ktorý sa tejto problematike venuje pravidelne (napr. práca *Menšiny v komunistickém Československu*, a pod.). Do pozornosti treba odporučiť jeho spracovanie menšinovej otázky nielen po roku 1918, ale i krátky náčrt z obdobia stredoveku a novoveku, pričom najväčšiu pozornosť venuje medzivojnovovej situácii (1918 - 1938). Je nutné poznamenať, že osobitne sa autor pozastavil pri špecifickom postavení Rómov v uvedenom období. Jeho záber sa v publikácii rozšíril aj na sledovanie dlhodobých tendencií vývoja tejto problematiky v rámci ČR. Zvláštna zmienka v druhej kapitole patrí krátkej stati o Rómoch v rokoch 1968 - 1989 od prof. Niny Pavelčíkovej. **Tretia kapitola** spracovaná PhDr. Andrejom Sulitkom je orientovaná na menšinovú politiku ČR po roku 1989. Zdôrazňuje sa v nej prístup politikov k tejto otázke, demografické a geografické aspekty menšín a ich aktivity. Najväčšiu pozornosť venuje spomínaný autor orgánom verejnej správy a ďalším veciam s nimi súvisiacimi - vzdelávaniu, používaniu jazyka, kultúrnym aktivitám, účasti príslušníkov minorít pri riešení vlastných problémov, ich účasti v médiách, atď. Do **štvrtej kapitoly** editori zahrnuli (podľa ich názoru) špecifické minority v Čechách, konkrétne slovenskú, rómsku a židovskú. Prvú charakteristiku so zameraním na súčasné postavenie Slovákov v ČR vypracovala historička PhDr. Olga Šrajerová. Ide o vhodne zvolenú autorku, zaoberajúcou sa touto problematikou, navyše pôvodom zo Slovenska. Druhú podkapitolu napísala, akcentujúc i rómske zvykové právo, N. Pavelčíková, tretiu má na starosti doc. Blanka Soukupová, ktorá sa zamerala na židovskú minoritu v rokoch 1989 - 2005. **Piata kapitola** má právny charakter a pozostáva z ústavnoprávnej úpravy postavenia menšín (JUDr. Helena Petrův) a analýzy práv minorít na používanie jazyka v úradnom styku, volebných záležitostiach, viacjazyčné názvy a označenia, združovanie, vzdelávanie vo vlastnom jazyku, a pod (JUDr. Josef Vedral).

Autorom **šiestej** a **siedmej kapitoly** je JUDr. Hans Christian Scheu, ktorý sa v nich zameril na univerzálnu a regionálnu ochranu menšín, resp. Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, Výbor OSN pre ľudské práva, zmluvy pod záštitou OSN, či ďalšie svetové organizácie. V regionálnom rámci sa zaoberá historickým vývojom menšinovej otázky v rámci Rady Európy, Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE) a Európskej únie, činnosťou podriadených inštitúcií a ich praktickým prínosom na území Európy. Obsahom **ôsmej kapitoly** sú riešenia otázok menšín vo vybraných krajinách, konkrétne na Slovensku (prof. Mahulena Hofmannová), Švajčiarsku (R. Petráš),

pobaltských štátoch (PhDr. Helena Nosková) a USA (H. Petrův). Editorov k zaradeniu týchto krajín viedla potreba porovnať situáciu v týchto krajinách s územím ČR. Najväčšiu časť predstavuje analýza nepokojov z roku 2004 v slovenských oblastiach so zvýšeným podielom Rómov, napísaná JUDr. Klaudiou Marczyovou. Súčasťou konferenčných príspevkov sú vybrané problémy súvisiace s reštitúciou židovského majetku v Čechách, medzinárodnoprávnou ochranou menšín a právom na sebaurčenie, európskymi antidiskriminačnými smernicami a národnostnými otázkami. Kolektív autorov je zostavený prevažne z odborníkov s právnickým vzdelaním, menšie zastúpenie majú historici. Obidve skupiny si rozdelili kompetencie vzhľadom na vlastné zameranie a predmet výskumu. Jednotlivé kapitoly vo väčšine prípadov obsahujú úvodné predslovy R. Petráša. Kvôli širokému záberu spracovaného materiálu išlo zrejme o náročnú úlohu, ktorú sa nie vždy podarilo splniť stopercentne. V istom smere ma zaujal názor uvedeného autora k maďarskej menšine na Slovensku. Podľa jeho slov je „iredenta od roku 1918 až dodnes vplyvným prvkom v politike i myslení verejnosti“ (konkrétne táto veta by si žiadala podrobnejšie vysvetlenie, pretože z textu nie je jasné, ako je myslená). Prakticky vo všetkých kapitolách je dôraz kladený na právnu stránku postavenia minorít, pre ľudí so záujmom o históriu je najpodstatnejšia druhá kapitola. Tretia má potenciál obsahovo upútať i geografov, nakoľko sa v nej A. Sulitka zameril na územné rozčlenenie jednotlivých národností v rámci ČR. Zaujímavá je ich početnosť (12 z územia Európy), nerátajúc ďalšie etniká z Ázie. Štvrtá kapitola je z právneho hľadiska cenná informáciami o príslušníkoch rómskej menšiny, ktorí sa spravidla vnútorne riadia inými, resp. nepísanými a tradičnými normami a zvykmi. Kapitoly 5 - 7 majú vyslovene právny charakter.

Ôsma kapitola obsahuje z hľadiska Slovenskej republiky (SR) dve dôležité pasáže. V prvom rade ide o právnu ochranu národnostných menšín, charakterizovanú M. Hofmannovou, ktorá zahŕňa historický vývoj a súčasnú situáciu tejto problematiky. V jej ponímaní ide o veľmi citlivú otázku, rovnako na viacerých miestach v knihe je poukázané na fakt, že problémy s menšinami sú v SR väčšie ako v Čechách. V časti o zákonnej úprave sleduje situáciu v oblasti používania jazyka, školstva, kultúry a politickej participácie predstaviteľov minorít (rovnako však na tomto mieste vyvstáva otázka, prečo uvedenú problematiku nespracovával slovenský autor). Veľkú časť záverečnej kapitoly tvorí štúdia K. Marczyovej o rómskych nepokojoch na východnom Slovensku v roku 2004. Autorka sa zamýšľa hlavne nad právnou podstatou vtedajšieho „rabovania“ a možnosťami jeho zaradenia medzi trestné činy. Vzhľadom na to, že ide o pomerne nedávne udalosti, táto téma je doposiaľ málo spracovaná a jej zaradenie hodnotím pozitívne. Súčasťou obsiahleho textu je exkurzia do vývoja ústavného postavenia rómskej menšiny v SR, jej práva v medzinárodnom kontexte a charakteristika súčasného postavenia Rómov. Nechýbajú v nej tabuľky o viacerých štatistických ukazovateľoch. Samotný rozbor nepokojov je založený na internetových prameňoch a dennej tlači, nechýbajú ani ústne vyjadrenia. Priebeh nepokojov, zásah polície a požiadavky rómskych aktivistov hodnotí triezvo a racionálne. Osobne mi však chýba aspoň krátke načrtnutie toho, či vláda niektoré konkrétne kroky akceptovala, resp. realizovala (vzhľadom na nereálnosť viacerých z nich sa domnievam, že našli skôr negatívnu odozvu). K. Marczyová dospela k záveru, že Rómovia sa dopustili trestných činov (škody na majetku, ublíženie na zdraví, krádeže, a pod.) a zásah polície voči nim bol adekvátny. Rovnako načrtla i možné príčiny nepokojov (nevhodná sociálna politika, nespokojnosť úžerníkov, ktorí znížením sociálnych dávok prichádzali o finančné splátky od Rómov, osobné ambície rómskych predstaviteľov, resp. vyššie politické záujmy). V každom prípade ide o udalosť, dôležitú nielen z právneho hľadiska, ale zasluhujúcu si ďalšie spracovanie odborníkmi na kriminalistiku, sociológiu, resp. históriu.

Recenzovaná publikácia je určená najmä právnikom, ľuďom, zaoberajúcim sa menšinami, študentom práva, sčasti aj politológom a historikom. Rozhodne sa jej nedá uprieť snaha o vykreslenie situácie menšín na území Českej republiky. Napriek niektorým preklepom v texte je úroveň spracovania na dostatočne vysokej úrovni. Publikácia spĺňa kritériá, ktoré sú v dnešnej dobe na knižné spracovania kladené. Je v nej zachytených množstvo informácií, odkazov, podnetov pre ďalší výskum, a pod. Od zmieňovaných autorov sa v budúcnosti môžeme dočkať ďalších kvalitných publikačných výstupov.